

ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԵՎ ԹԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

2019 ԹՎԱԿԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ԵՎ
ՄԻԱՄՆԱԿԱՆ ԶՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՎԱՆ 2018

ՀՏԳ. 373:941:(479.25)
ԳՄԴ. 74.2+63.3(2h)
Հ 282

Պատասխանատուներ ` ՆԱՐԻՆԵ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ
ԵՎ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՐՍԱՄՅԱՆ

Գնահատման և թեստավորման կենտրոնը շնորհակալություն է հայտնում ՀՀ բուհերի հայոց պատմության ամբիոններին, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի պատմության ինստիտուտին, ԿԳՆ կրթության ազգային ինստիտուտին, ուսուցիչներին և բոլոր շահագրգիռ անձանց՝ ուղեցույցի նախագծի վերաբերյալ հայտնած կարծիքների, ներկայացրած առաջարկությունների և դիտողությունների համար, որոնք հաշվի են առնվել ուղեցույցի սույն տարբերակում:

Հ 282 Հայոց Պատմություն: Պետական ավարտական և միասնական քննության ուղեցույց: Գնահատման և թեստավորման կենտրոն, 2018. 43 էջ:

ԳՄԴ.74.2+63.3(2h)

ISBN 978-9939-805-67-2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Նախաբան.....	4
Թեստի կառուցվածքը	5
Առաջադրանքների կառուցվածքային տեսակները	7
Թեստային առաջադրանքներում ընդգրկվող նյութը.....	25
Պատասխանների ձևաթուղթը	42
Հանձնարարվող գրականություն	43

ՆԱԽԱԲԱՆ

Ուղեցույցում ներկայացված է 2019թ. պետական ավարտական և միասնական քննությունների թեստի կառուցվածքը, տրված են առաջադրանքների թեմատիկ, բովանդակային և կառուցվածքային տեսակների համամասնությունը, առաջադրանքների կառուցվածքային տիպերը, դրանց լուծման եղանակների և պատասխանների ձևաթղթում լրացման կարգի բացատրությունները, առաջադրանքներում ընդգրկվելիք ծրագրային նյութի շրջանակները, պատասխանների ձևաթուղթը և պատասխանի գնահատման չափանիշները:

Հայոց պատմության շտեմարանները, պետական ավարտական և միասնական քննությունների թեստերը կազմվելու են համաձայն ուղեցույցի:

Քննական թեստերը կազմվում են «Շտեմարաններում» առկա առաջադրանքներից և «Շտեմարանների» առաջադրանքների հիմքի վրա կազմված մոր առաջադրանքներից:

ԹԵՍՏԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Քննական թեստը բաղկացած է Ա և Բ մակարդակներից և ներառում է 70 առաջադրանք:

Ա մակարդակի առաջադրանքները վերաբերում են ավարտական քննությանը և միասնական քննության ավարտական մասին:

Միասնական քննությունը ներառում է Ա և Բ մակարդակները:

Թեստային առաջադրանքները ունեն հետևյալ 3 կառուցվածքային տեսակները՝ ընտրովի պատասխանով, կարճ պատասխանով և պնդումների փունջ՝ բաղկացած 6 պնդումներից:

Ընտրովի պատասխանով և կարճ պատասխանով առաջադրանքներից յուրաքանչյուրի ճիշտ պատասխանին տրվում է 1 միավոր, պնդումների փնջի ճիշտ պատասխանին՝ առավելագույնը 6 միավոր:

Թեստի ընդհանուր միավորը 80 է:

Ստորև ներկայացված է առաջադրանքների բովանդակային և կառուցվածքային տիպերի համամասնությունը:

Առաջադրանքների քվանտակային տիպերը		Կառուցվածքային տիպերը					
		Ա մակարդակ			Բ մակարդակ		
		Ընտրովի պատաս- խանով	Կարճ պատաս- խանով	պնդում- ների փունջ	Ընտրովի պատաս- խանով	Կարճ պատաս- խանով	պնդում- ների փունջ
1	Տարեթվերի իմացություն	10(1-8, 28-29)	---		---	---	
2	Փաստերի և երևույթների իմացություն	10(9-16, 30-31)	---		---	---	
3	Աշխատանք ակզբնաղբյուրների հետ	4(17-18, 32-33)	---		---	---	
4	Պատմական տերմինների և հասկացությունների իմացություն	3(19-20, 34)	1(39)		2 (46-47)	1 (60)	
5	Պատմական իրադարձությունների և երևույթների պատճառների ու հետևանքների իմացություն	3 (21-22, 35)	1(40)		3 (48-49, 56)	2 (61-62)	
6	Պատմական իրադարձությունների և երևույթների ժամանակագրական հաջորդականության իմացություն	4 (23-24, 36-37)	2 (42- 43)		3(50-52)	3 (65-67)	
7	Պատմական իրադար- ձությունների, երևույթների, փաստերի, տարեթվերի, կրթամշակութային հաստատությունների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների համապատասխանեցում	3(25-26, 38)	1 (44)		2 (53, 57)	2 (68-69)	
8	Պատմական փաստարկների, պնդումների համադրում և խմբավորում	1 (27)	1 (41)	1 (45)	4 (54- 55,58-59)	2 (63-64)	1 (70)

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Քննական թեստի առաջադրանքների պահանջները ձևակերպվում են հարցերի կամ հանձնարարությունների ձևով:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպվում է պահանջը, և տրվում է պատասխանի չորս տարբերակ, որոնցից միայն մեկն է ճիշտ:

Կարճ պատասխանով առաջադրանքները երկու տիպի են և ունեն կատարման տարբեր եղանակներ:

Առաջին տիպի կարճ պատասխաններով առաջադրանքներում պահանջից հետո կարող են տրված լինել պատասխանի համարակալված՝ հինգից մինչև ինը տարբերակ (պնդումներ, բացատրություններ, տերմիններ, իրադարձություններ և այլն), որոնցից պետք է ընտրել ճիշտ պատասխան(ներ)ը: Ամակարդակում տրված են հինգ կամ վեց համարակալված տարբերակներ, որոնցից ճիշտ են մեկը կամ երկուսը: Այն առաջադրանքում, որտեղ ճիշտ պատասխանն է համարակալված տարբերակներից միայն մեկը, պետք է նշել միայն դա: Այն դեպքում, երբ ճիշտ պատասխանն է համարակալված տարբերակներից երկուսը, պետք է երկուսն էլ գրանցել: Ոչ ամբողջական կամ սխալ պատասխանների, ինչպես նաև պատասխանի բացակայության դեպքում քննություն հանձնողը միավոր չի վաստակում:

Բ մակարդակում առաջին տիպի կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ճիշտ են պատասխանի համարակալված յոթից մինչև ինը տարբերակներից երկուսը կամ երեքը: Այդ դեպքում, կախված առաջադրանքից, անհրաժեշտ է գտնել և գրանցել պատասխանի երկու կամ երեք ճիշտ պատասխանները: Ոչ ամբողջական կամ սխալ պատասխանների, ինչպես նաև պատասխանի բացակայության դեպքում քննություն հանձնողը միավոր չի վաստակում:

Ա մակարդակում երկրորդ տիպի կարճ պատասխաններով առաջադրանքներում 5 դատարկ վանդակներում անհրաժեշտ է լրացնել տրված փաստերի, անունների, իրադարձությունների կամ տարեթվերի համարներն այնպես, որ ստացվի ճիշտ ժամանակագրական հաջորդականություն կամ համապատասխանություն: Դժիշտ ամբողջական պատասխանի համար տրվում է 1 միավոր, իսկ մեկ և ավելի սխալ պարունակող պատասխանի, կամ ամբողջական պատասխանի բացակայության դեպքերում միավոր

չի տրվում:

Բ մակարդակում երկրորդ տիպի կարճ պատասխաններով առաջադրանքներում 6 դատարկ վանդակներում անհրաժեշտ է լրացնել տրված փաստերի, անունների, իրադարձությունների կամ տարեթվերի համարներն այնպես, որ ստացվի ճիշտ ժամանակագրական հաջորդականություն կամ համապատասխանություն: Ծիշտ ամբողջական պատասխանի համար տրվում է 1 միավոր, իսկ մեկ և ավելի սխալ պարունակող պատասխանի, կամ ամբողջական պատասխանի բացակայության դեպքերում միավոր չի տրվում:

Պնդումների փունջ առաջադրանքները թեստերում երկուսն են (մեկական Ա և Բ մակարդակներում): Դրանք ներկայացված են հետևյալ կերպ. տրված են 6 պնդումներ, որոնցից յուրաքանչյուրին պետք է տրվի առաջարկվող երեք պատասխաններից՝ «Ծիշտ է», «Մխալ է» կամ «Չգիտեմ», մեկը: Այս առաջադրանքից հնարավոր է վաստակել առավելագույնը 6 միավոր:

Քննական թեստի առաջադրանքները կատարելուց հետո քննություն հանձնողը ճիշտ պատասխանները պետք է գրանցի պատասխանների ձևաթղթում:

Թեստ-գրքուկը չի ստուգվում: Ստուգվում է միայն պատասխանների ձևաթուղթը:

Գնահատումը կատարվում է հետևյալ կերպ. յուրաքանչյուր պնդման դիմաց ճիշտ նշված «Ծիշտ է» կամ «Մխալ է» պատասխանի համար քննություն հանձնողը վաստակում է մեկական միավոր: «Չգիտեմ» պատասխանի համար միավոր չի տրվում: Յուրաքանչյուր սխալ նշված «Ծիշտ է» կամ «Մխալ է» պատասխանի համար քննություն հանձնողը կորցնում է (առաջադրանքին տրվելիք միավորներից հանվում է) մեկական միավոր: Եթե վաստակած և կորցրած միավորների քանակը հավասար է, կամ կորցրած միավորների թիվը գերազանցում է վաստակած միավորների թիվը, ապա առաջադրանքի պատասխանը գնահատվում է 0: Այլ առաջադրանքներից վաստակած միավորներից որևէ միավոր չի հանվում:

Բացի պնդումների փնջից՝ բոլոր առաջադրանքներից յուրաքանչյուրի ճիշտ պատասխանը գնահատվում է 1 միավոր, սխալ պատասխանը կամ պատասխանի բացակայությունը՝ 0: Ստորև ներկայացված են թեստային առաջադրանքների նմուշներ, դրանց կատարման վերաբերյալ բացատրություններով:

Ա մակարդակ

1. Տարեթվերի իմացություն

Այս առաջադրանքները միայն ընտրովի պատասխանով են: Ձևակերպվում է պահանջը, և տրվում է պատասխանի չորս տարբերակ, որոնցից միայն մեկն է ճիշտ:

Օրինակ՝

Ե՞րբ է Երևանի Հայոց ազգային խորհրդի կողմից Արամ Մանուկյանը հաստատվել Երևանի նահանգի դիկտատոր:

- 1) 1917 թ. դեկտեմբերին
- 2) 1918 թ. մայիսի 28-ին
- 3) 1918 թ. մարտի 24-ին
- 4) 1915 թ. մայիսի 7-ին

Այս և ընտրովի պատասխանով մյուս առաջադրանքներին պատասխանելիս՝ քննություն հանձնողը համապատասխան համարի առաջադրանքի սյունակի չորս վանդակներից մեկում պետք է դնի «X» նշանը: Օրինակ, եթե քննություն հանձնողը 8-րդ առաջադրանքի համար ընտրել է 3-րդ պատասխանը, ապա դա պետք է գրանցի հետևյալ ձևով՝

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1
2	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2
3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	X	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3
4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4

Եթե քննություն հանձնողը ընտրովի պատասխանով որևէ առաջադրանքի պատասխանել է սխալ ու ցանկանում է ուղղել իր սխալ նշումը, ապա պատասխանների ձևաթղթում **«Միայն նշված պատասխանները փոխելու տեղը»** հատվածում պետք է գրանցի առաջադրանքի համարը և կատարի նոր նշում՝ հետևյալ ձևով.

	3	3
1	☐	☐
2	☐	☐
3	X	☐
4	☐	☐

2. Փաստերի և երևույթների իմացություն

Այս առաջադրանքները նույնպես միայն ընտրովի պատասխանով են: Ձևակերպվում է պահանջը, և տրվում է պատասխանի չորս տարբերակ, որոնցից միայն մեկն է ճիշտ:

Օրինակ՝

Ո՞վ էր ստանձնել Չեյքունի 1862թ. ապստամբության ընդհանուր ղեկավարությունը:

- 1) Սկրտիչ Յադուբյանը
- 2) Նազարեթ Չավուշը
- 3) Գարուն Աղասին
- 4) Պապիկ Ենի-Տունյանը

3. Աշխատանք սկզբնաղբյուրների հետ

Այս առաջադրանքները ևս միայն ընտրովի պատասխանով են: Ներկայացվում է պահանջը, սկզբնաղբյուրային մեջբերումը, և տրվում է պատասխանի չորս տարբերակ, որոնցից միայն մեկն է ճիշտ:

Օրինակ՝

Կարդալ մեջբերված հատվածը և պատասխանել հարցին:

«Ամեն ոք իր մասին է մտածում: Իր երկրի սահմաններից այն կողմ եթե նայող կա, նայում է միայն հանուն իր շահերի: Ոչ ոք ոչ մի մարդ չի ուղարկի տաճկական ճակատ՝ տուն գնացող ռուսներին փոխարինելու համար... Մենակ ենք և պետք է ապավինենք միայն մեր ուժերին՝ թե՛ ճակատը պաշտպանելու և թե՛ երկրի ներսում կարգ հաստատելու համար»: Ո՞վ է ներկայացված խոսքերի հեղինակը:

- 1) Միմոն Վրացյանը
- 2) Արամ Մանուկյանը
- 3) Գարեգին Նժդեհը
- 4) Անդրանիկ Օզանյանը

4. Պատմական տերմինների և հասկացությունների իմացություն

Այս առաջադրանքները ըստ կառուցվածքի երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո ներկայացվում է չորս տերմին և հասկացություն, կամ տերմինի և հասկացության չորս բացատրություն: Դրանցից միայն մեկն է ճիշտ:

Օրինակ՝

Ինչպե՞ս էին անվանում արքունիքի և թագավորական պահակագործի հրամանատարին Արշակունիների օրոք:

- 1) Մարդպետ
- 2) Սպարապետ
- 3) Մաղխազ
- 4) Ոստանիկ

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են տերմինների կամ հասկացությունների բացատրության 5-6 տարբերակներ, որոնցից պետք է ընտրել ճիշտ պատասխանի երկու տարբերակների համարները:

Օրինակ՝

Ընտրել տերմինների կամ հասկացությունների ճիշտ բացատրությունները.

1) Միջնադարյան Հայաստանի քաղաքներում առևտրին, արհեստներին, հարկահանությանն ու շուկաներին հետևող հատուկ պաշտոնյան կոչվում էր շահապ:

2) Հայդուկ արաբերեն նշանակում է տասնապետ:

3) Օսմանյան կայսրությունում ազդեցություն ձեռք բերելու և նրանից զանազան զիջումներ կորզելու նպատակով եվրոպական մեծ տերությունների միջև պայքարի արդյունքում առաջացած միջազգային հարաբերությունների հիմնախնդիրը ստացել է «Արևելյան հարց» անվանումը:

4) Կիլիկիայում XIII դարի սկզբներին ստեղծված պաշտպանական ամրությունները կոչվել են ալմախներ:

5) Հայ ազգաբնակչության շահերը պաշտպանելու և ազգային հիմնախնդիրներին հետամուտ լինելու նպատակով ԱՄՆ-ում Հայ հեղափոխական դաշնակցության կողմից ստեղծված կազմակերպությունը կոչվում է «Հայկական ազգային կոմիտե» կամ Հայ Դատի հանձնախումբ:

Այս և կարճ պատասխանով մյուս առաջադրանքներին պատասխանելիս քննություն հանձնողը պատասխան(ներ)ը պետք է գրանցի նախատեսված հորիզոնական վանդակներում՝ ցանկացած հաջորդականությամբ: Հորիզոնական վանդակներից յուրաքանչյուրում պետք է գրել մեկ թվանշան: Օրինակ, եթե 39-րդ առաջադրանքի ճիշտ պատասխանն է 3 և 5, ապա այն պետք է գրանցել այս ձևով՝

39	3	5
40		
41		
42		

Նույն առաջադրանքի պատասխանը կարելի է գրանցել նաև այս ձևով՝

39	5	3
40		
41		
42		

Եթե քննություն հանձնողը կարճ պատասխանով որևէ առաջադրանքի պատասխանել է սխալ ու ցանկանում է ուղղել իր սխալ նշումը, ապա պատասխանների ձևաթղթում **«Միայն նշված պատասխանները փոխելու տեղը»** հատվածում պետք է գրանցի առաջադրանքի համարը և կատարի նոր նշում՝ հետևյալ ձևով.

Կարճ պատասխան	3	9		4	5

5. Պատմական իրադարձությունների և երևույթների պատճառների ու հետևանքների իմացություն

Ըստ կառուցվածքի այս առաջադրանքները երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո ներկայացվում է չորսից մինչև վեց պնդում կամ փաստարկ: Պատասխանի չորս տարբերակներից միայն մեկն է ճիշտ:

Օրինակ՝

Ինչո՞վ էր պայմանավորված Վանի թագավորության և Ասորեստանի հարաբերությունների մերձեցումը Արգիշտի II-ի օրոք:

- 1) Երկու պետություններում էլ արդեն իշխում էին նույն արքայատոհմի ներկայացուցիչներ:
- 2) Նրանք արդեն սահմանակից պետություններ չէին:
- 3) Արգիշտի II-ն ընդունել էր Ասորեստանի գերիշխանությունը:
- 4) Նրանց համար հանդես էին եկել նոր վտանգավոր հակառակորդներ:

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատասխանի համարակալված 5-6 տարբերակներ, որոնցից պետք է ընտրել ճիշտ պատասխան հանդիսացող երկու տարբերակների համարը:

Օրինակ՝

Խորհրդային կառավարությունը 1953թ. մայիսին պաշտոնապես հայտարարեց, որ Թուրքիայից ոչ մի տարածքային պահանջ չունի, որովհետև՝

- 1) Թուրքիան դարձել էր ԽՍՀՄ-ի դաշնակիցը:
- 2) Սկսվել էր սառը պատերազմը:
- 3) Ստալինը խուսափեց Թուրքիայի հետ ռազմական բախումից:
- 4) Ստեղծվել էր Հյուսիսատլանտյան դաշինքը և Թուրքիան անդամակցել էր դրան:
- 5) Վարչակլան դաշինքի երկրները չաջակցեցին խորհրդային պետությանը այդ հարցում:

6. Պատմական իրադարձությունների և երևույթների ժամանակագրական հաջորդականության իմացություն

Ըստ կառուցվածքի այս առաջադրանքները երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո տրվում է 4-6 անունների կամ իրադարձությունների շարք, ինչպես նաև պատասխանի չորս տարբերակ: Պատասխանի չորս տարբերակներից միայն մեկն է ճիշտ:

Օրինակ՝

Բագրատունի արքաներին դասավորել ըստ նրանց գահակալման հաջորդականության:

ա) Աշոտ Ողորմած   բ) Գագիկ I   գ) Աշոտ Երկաթ   դ) Սմբատ II

- 1) գ, դ, ա, բ
- 2) գ, ա, դ, բ
- 3) ա, գ, դ, բ
- 4) ա, բ, գ, դ

Օրինակ՝

Ըստ ժամանակագրական հաջորդականության՝ թվարկված իրադարձություններից ո՞րն է տեղի ունեցել վերջինը:

- ա. Հայաստանի Ժողովուրդի նախկին նախագահ Ս. Տեր-Գաբրիելյանի մահը:
- բ. ԽՍՀՄ ներքին գործերի նախարար Լ. Բերիայի ձերբակալությունը
- գ. Ահավոր սովը Խորհրդային Միությունում:
- դ. Խորհրդա-գերմանական չհարձակման մասին պայմանագրի կնքումը:
- ե. Խորհրդային Միության ժողովուրդների Հայրենական մեծ պատերազմի սկիզբը:
- զ. Երկրորդ աշխարհամարտի սկիզբը:

- 1) ե   2) դ   3) գ   4) բ

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատասխանի համարակալված 5-6 տարբերակներ, որոնցից պետք է ընտրել ճիշտ պատասխանի համարը:

Օրինակ՝

Գտնել այն իրադարձությունը, որը խախտում է ստորև տրված շարքի ժամանակագրական հաջորդականությունը.

- 1) Արձնի գյուղի մոտ տեղի ունեցած ճակատամարտը:
- 2) Աշոտ Մսակերի նստավայրի տեղափոխումը Դարույնքից Բագարան:
- 3) Նկան ամրոցի հերոսական դիմադրությունն Աշոտ Արծրունու գլխավորությամբ:
- 4) Հայոց իշխանաց իշխան Բագարատ Բագրատունու կառավարման սկիզբը:
- 5) Հովնան Խորթեցու և Աշոտ ու Դավիթ Բագրատունի եղբայրների գլխավորությամբ արաբների ոչնչացումը Տարոնում:

Այս տիպի առաջադրանքներից մեկը պետք է ներկայացվի հետևյալ կերպ. առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո տրվում է 5 անունների կամ իրադարձությունների շարք: Պատասխանի լրացման համար տրվում է համապատասխան քանակությամբ դատարկ վանդակներ: Վանդակներում անհրաժեշտ է լրացնել տրված անունների կամ իրադարձությունների համարներն այնպես, որ ստացվի ճիշտ ժամանակագրական հաջորդականություն:

Թեստ-գրքույկում այս տիպի առաջադրանքը ներկայացված է այսպես.

Օրինակ՝

Իրադարձությունները դասավորել ժամանակագրական հաջորդականությամբ.

- 1) Խառանի ճակատամարտը
- 2) Կրասուսի ժամանումը Արևելք
- 3) Ակցիումի ճակատամարտը
- 4) Արտավազդ II- ի գերեվարումը
- 5) Առաջին եռապետության ստեղծումը

5
2
1
4
3

Չևաթոթում պատասխանը պետք է լրացվի պատասխանի թվերի նույն հերթականությամբ՝ յուրաքանչյուր վանդակում մեկ թիվ գրելով:

43	5	2	1	4	3
	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե
44					

Եթե քննություն հանձնողը կարճ պատասխանով որևէ առաջադրանքի պատասխանել է սխալ ու ցանկանում է ուղղել իր սխալ նշումը, ապա պատասխանների ձևաթղթում **«Միայն նշված պատասխանները փոխելու տեղը»** հատվածում պետք է գրանցի առաջադրանքի համարը և կատարի նոր նշում հետևյալ ձևով.

4	3	3	5	1	2	4	

7. Պատմական իրադարձությունների, երևույթների, փաստերի, տարեթվերի, կրթամշակութային հաստատությունների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների համապատասխանեցում

Այս տիպի առաջադրանքները ընտրովի և կարճ պատասխանով են: Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքում պահանջից հետո ներկայացվում են պատմական իրադարձությունների, երևույթների, փաստերի, տարեթվերի, կրթամշակութային օջախների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների երկու շարքեր (առաջին շարքում ընդգրկվում են չորսից հինգ, իսկ երկրորդում՝ մեկով ավելի բաղադրիչներ), և տրվում է դրանց համապատասխանեցումով կազմված պատասխանի չորս տարբերակ: Պետք է ընտրել պատասխանի չորս տարբերակներից միայն մեկը:

Օրինակ՝

Կրթական հաստատությունները համապատասխանեցնել դրանց հիմնադրման վայրերի հետ:

1) Աղաբաբյան դպրոց	ա) Մոսկվա
2) Մեսրոպյան դպրոց	բ) Աստրախան
3) Մարդասիրաց ճեմարան	գ) Չմյուռնիս
4) Սկյուտարի դպրոց	դ) Կ.Պոլիս
	ե) Կալկաթա
-
1) 1-բ, 2-ե, 3-ա, 4-դ	3) 1-բ, 2-գ, 3-ե, 4-դ
2) 1-ա, 2-դ, 3-գ, 4-ե	4) 1-ա, 2-գ, 3-ե, 4-բ

Այս տիպի առաջադրանքներից մեկը կարող է ներկայացվել աղյուսակի ձևով: Այդ դեպքում ներկայացվում են պահանջը և երեք այլոնակից բաղկացած աղյուսակ, տրվում է դրանց համապատասխանեցմամբ կազմված պատասխանի չորս տարբերակ: Ըստ աղյուսակի առաջին այլոնակի հերթականության՝ պետք է կատարել համապատասխանեցում և ընտրել ճիշտ պատասխանը (տարբերակը):

Օրինակ՝

Կատարել համապատասխանեցում.

	Իրադարձությունը	N	Տարեթիվը	N	Գործիչը
1	Վանի ինքնապաշտպանության սկիզբը	1	1895թ. հոկտեմբեր	1	Նիկոլ Գուման
2	Խանասարի արշավանքը	2	1894թ.օգոստոսի վերջ	2	Սյրտիչ Ավետիսյան
3	Զեյթունի ապստամբության սկիզբը	3	1896թ. հունիսի 3	3	Մեծն Մուրադ
4	Սասունի հերոսամարտի ավարտը	4	1897թ. հուլիսի 25	4	Աղասի
		5	1890թ. հուլիս	5	Անդրանիկ

1)

1	3	2
2	4	1
3	1	4
4	2	3

2)

1	3	2
2	5	5
3	1	4
4	4	3

3)

1	3	1
2	1	2
3	4	3
4	2	4

4)

1	2	2
2	4	1
3	3	4
4	1	5

Կարճ պատասխանով առաջադրանքը պետք է ներկայացվի հետևյալ կերպ. ձևակերպումից հետո տրված են պատմական իրադարձությունների, երևույթների, փաստերի, տարեթվերի, կրթամշակութային օջախների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների երկու շարք (առաջին շարքում ընդգրկվում են հինգ (համարակալված է տառերով), իսկ երկրորդում վեց (համարակալված է թվերով)՝ բաղադրիչ, և տրված են տառերով համարակալված և գուգահեռաբար դասարկ վանդակներ: Դաստարկ վանդակներում պետք է լրացնել առաջին շարքի տառի բաղադրիչին համապատասխանող երկրորդ շարքի բաղադրիչի թիվը:

Թեստային գրքույկում այս տիպի առաջադրանքը ներկայացված է այսպես.

Օրինակ՝

Հայ հոգևոր գործիչների անունները համապատասխանեցնել նրանց հետ կապված իրադարձությունների հետ.

- ա) Հովհաննես Բ Գաբեղենացի
- բ) Ներսես Գ Տայեցի
- գ) Հովսեփ Ա Վայոցձորցի
- դ) Ներսես Ա Պարթև
- ե) Հովհաննես Ա Մանդակունի

ա	1
բ	6
գ	2
դ	3
ե	4

- 1) 571–572 թթ. ապստամբությունը
- 2) Վարդանանց պատերազմը
- 3) Աշտիշատի ժողովը
- 4) Վահանանց պատերազմը
- 5) Դ-վինի 506 թ. եկեղեցական ժողովի գումարումը
- 6) Զվարթնոցի տաճարի կառուցումը

Ձևաթղթում պետք է լրացվեն միայն աջ կողմի սյունակի թվերը նույն հերթականությամբ՝ յուրաքանչյուր վանդակում մեկ թիվ գրելով:

43	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե
44	1	6	2	3	4

Եթե քննություն հանձնողը կարճ պատասխանով որևէ առաջադրանքի պատասխանել է սխալ և ցանկանում է ուղղել իր սխալ նշումը, ապա պատասխանների ձևաթղթում **«Միայն նշված պատասխանները փոխելու տեղը»** հատվածում պետք է գրանցի առաջադրանքի համարը և կատարի նոր նշում հետևյալ ձևով.

4	4	1	6	2	3	5

8. Պատմական փաստարկների, պնդումների համադրում և խմբավորում

Ըստ կառուցվածքի այս առաջադրանքները երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջից հետո ներկայացվում են 4 – 6 պատմական փաստարկներ կամ պնդումներ: Պատասխանի 4 տարբերակներից միայն մեկն է ճիշտը:

Օրինակ՝

Գտնել երկու ճիշտ պնդումները.

- ա. Վռամշապուհ արքան առանց Սասանյանների հետ համաձայնեցնելու հայոց կաթողիկոս է նշանակում Սահակ Պարթևին՝ փորձելով միավորել Մեծ Հայքի երկու մասերը:
- բ. Վռամշապուհ արքայի և Սահակ Պարթև կաթողիկոսի հովանավորությամբ Մեսրոպ Մաշտոցն իրագործում է մշակութային դարակազմի իրադարձություն՝ ստեղծում է Հայոց այբուբենը:
- գ. Վռամշապուհ արքայի հետ խորհրդակցելով՝ Սահակ Պարթևը մեկնում է պարսից արքունիք ու ստանում Վռամ IV-ի համաձայնությունը իր փեսա Համազասպ Մամիկոնյանին Հայոց սպարապետ նշանակելու մասին:
- դ. Հայ նախարարների խնդրանքով պարսից թագավոր Հագկերտ I-ը Վռամշապուհի մահից հետո Հայոց թագավոր է հաստատում Վռամշապուհի որդի Շապուհին:
- ե. Վռամշապուհ արքային չի հաջողվում օգտվել ստեղծված բարենպաստ իրավիճակից և միավորել Մեծ Հայքի երկու մասերը:

1) ա, բ

2) բ, գ

3) գ, դ

4) դ, ե

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատասխանի համարակալված 5-6 տարբերակներ, որոնցից պետք է ընտրել ճիշտ պատասխան հանդիսացող երկու տարբերակների համարները:

Օրինակ`

Ընտրել երկու ճիշտ պնդումները:

- 1) Սան Ստեֆանոյի հաշտությանը Ռուսաստանին էին անցնում Կարսի, Կարիինի, Վանի, Արդահանի, Ալաշկերտի և Բայազետի գավառները, Սև ծովի առափնյա շրջանները` Բաթում նավահանգստով:
- 2) Վան քաղաքի մտավորականության գաղափարական ներշնչողներն են եղել Սյրտիչ Խրիմյանը, Սյրտիչ Փորթուգալյանը և Սյրտիչ Ավետիսյանը:
- 3) «Հայասեր-ազգասեր» իմբակը գաղտնի կերպով տպագրել է «Ազատության ավետաբեր» թերթը:
- 4) Բեռլինի պայմանագրով Բաթումն ու Բայազետի գավառը վերադարձվեցին Օսմանյան կայսրությանը:
- 5) Հնչակյանների ազգային թևը Ա. Նազարբեկյանի գլխավորությամբ հեռացել է կուսակցությունից և հանդես է եկել Վերակազմյալ հնչակյաններ անունով:
- 6) Մայքս-Պիկոյի համաձայնագրով Օսմանյան կայսրության տարածքները բաժանվելու էին Մեծ Բրիտանիայի, Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի միջև:

Պնդումների փունջը ներկայացվում է հետևյալ կերպ. տրված են 6 պնդումներ, որոնցից յուրաքանչյուրին պետք է տալ առաջարկվող երեք պատասխաններից` «Ճիշտ է», «Միսալ է» կամ «Չգիտեմ» մեկը: Այս առաջադրանքից հնարավոր է վաստակել առավելագույնը 6 միավոր:

Չևաթողում լրացման կարգը. տվյալ պնդման համարի տակ տրված երեք վանդակներից որևէ մեկում պետք է դնել X-նշանը:

45	1	2	3	4	5	6
Ճիշտ է	☐	☐	☒	☐	☐	☐
Միսալ է	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Չգիտեմ	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Եթե քննություն հանձնողը պնդումների փնջում պատասխանել է սխալ ու ցանկանում է ուղղել իր սխալ նշումը, ապա պատասխանների ձևաթղթում **«Միայն նշված պատասխանները փոխելու տեղը»** հատվածում պետք է գրանցի առաջադրանքի համարը և կատարի նոր նշում՝ հետևյալ ձևով.

	7	0	1
Պնդումների փոխելու	☐	☐	☐
Միայն	☒		
Չգիտեմ	☐		

Նմուշ: 45. Բերված փաստարկներից որո՞նք են սխալ.

45-1. 1829 թ. հունիսի 24–ին Ի. Պասկևիչի զլխավորած ռուսական հիմնական ուժերը գրավում են Վերին Բասենի վարչական կենտրոն Հասան Կալան:

- ա) ճիշտ է   բ) սխալ է   գ) չգիտեմ

45-2. «Պաշտպան հայրենյաց» կազմակերպությունը ստեղծվել է 1882թ. Խաչատուր Կերեքյանի ջանքերով:

- ա) ճիշտ է   բ) սխալ է   գ) չգիտեմ

45-3. Ժողովրդավարական հեղափոխությունը Ռուսաստանում սկսվեց 1905 թ. հունվարի 9–ին Պետերբուրգում բանվորների խաղաղ ցույցի գնդակոծությամբ:

- ա) ճիշտ է   բ) սխալ է   գ) չգիտեմ

45-4. 1917 թ. դեկտեմբերի 5–ին ընդունվեց Թուրքահայաստանի մասին հրովարտակը:

- ա) ճիշտ է   բ) սխալ է   գ) չգիտեմ

45-5. 1917 թ. Վանի մարզի տեղական զինված խմբերը դեկավարում էին Լևոն Շադոյանը և Բուլղարացի Գրիգորը

- ա) ճիշտ է   բ) սխալ է   գ) չգիտեմ

45-6. Հրայրը ծնվել է 1864 թ. Սասունի Ահարոնք գյուղում, սովորել Մշո Ս. Կարապետ վանքի դպրոցում:

- ա) ճիշտ է   բ) սխալ է   գ) չգիտեմ

Բ մակարդակ

4. Պատմական տերմինների և հասկացությունների իմացություն

Այս առաջադրանքները ըստ կառուցվածքի երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքները կարող են ներկայացվել երկու ձևով:

Առաջին՝ պահանջի ձևակերպումից հետո ներկայացվում են 5-9 համարակալումով տերմինների կամ հասկացությունների բացատրություններ: Պատասխանի չորս տարբերակներից միայն մեկն է ճիշտ:

Այս տիպի առաջադրանքների մյուս խումբը կարող է ներկայացվել մաս համապատասխանության ձևով: Տրվում են 4-9 տերմիններ կամ հասկացություններ և դրանց բացատրության վերաբերյալ մեկով ավելի տարբերակներ: Պատասխանի տրված չորս տարբերակներից միայն մեկն է ճիշտ:

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատասխանի համարակալված 7-9 տարբերակներ, որոնցից պետք է ընտրել ճիշտ պատասխան հանդիսացող երեք տարբերակների համարները:

5. Պատմական իրադարձությունների և երևույթների պատճառների ու հետևանքների իմացություն

Ըստ կառուցվածքի այս առաջադրանքները երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո ներկայացվում է 7-10 պնդում կամ փաստարկ: Տրվում են պատասխանի 4 տարբերակներ, որոնցից միայն մեկն է ճիշտ:

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատասխանի համարակալված 7-9 տարբերակներ: Պետք է ընտրել երեք ճիշտ պատասխանի համարները:

6. Պատմական իրադարձությունների և երևույթների ժամանակագրական հաջորդականության իմացություն

Ըստ կառուցվածքի այս առաջադրանքները երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո ներկայացվում է 7-10 անունների կամ իրադարձությունների շարք, և տրվում է պատասխանի չորս տարբերակ, որոնցից պետք է ընտրել ճիշտը:

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո տրվում է անունների կամ իրադարձությունների 7-9 շարք: Պետք է ընտրել այն երկու տարբերակների համարները, որոնք խախտում են տրված շարքի ժամանակագրական հաջորդականության ճիշտ դասավորությունը:

Այս տիպի առաջադրանքներից երկուսը թեստում պետք է ներկայացվեն հետևյալ կերպ. առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո տրվում է 6 անունների կամ իրադարձությունների շարք, այնուհետև տրվում է համապատասխան քանակությամբ դատարկ վանդակներ: Վանդակներում անհրաժեշտ է լրացնել տրված անունների կամ իրադարձությունների համարներն այնպես, որ ստացվի ճիշտ ժամանակագրական հաջորդականություն:

Ձևաթղթում պատասխանը պետք է լրացվի պատասխանի թվերի նույն հերթականությամբ՝ յուրաքանչյուր վանդակում մեկ թիվ գրելով:

7. Պատմական իրադարձությունների, երևույթների, վիաստերի, տարեթվերի, կրթամշակութային հաստատությունների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների համապատասխանեցում

Այս տիպի ընտրովի պատասխանով առաջադրանքների ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատմական իրադարձությունների, երևույթների, տարեթվերի, կրթամշակութային հաստատությունների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների երկու շարքեր (առաջին շարքում կարող են ընդգրկվել վեցից մինչև տասը, իսկ երկրորդում՝ մեկով ավելի բաղադրիչներ), և տրվում է դրանց համապատասխանեցումով կազմված պատասխանի չորս տարբերակ: Պատասխանի չորս տարբերակներից միայն մեկն է ճիշտ:

Այս տիպի առաջադրանքներից մեկը կարող է ներկայացվել աղյուսակի ձևով: Այդ դեպքում ներկայացվում են պահանջը և 4

սյունակից բաղկացած աղյուսակ, և տրվում է դրանց համապատասխանեցումով կազմված պատասխանի 4 տարբերակ: Ըստ աղյուսակի առաջին սյունակի հերթականության՝ պետք է կատարել համապատասխանեցում և ընտրել ճիշտ պատասխանը (տարբերակը):

Կարճ պատասխանով առաջադրանքները պետք է ներկայացվեն հետևյալ կերպ. ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատմական իրադարձությունների, երևույթների, փաստերի, տարեթվերի, կրթամշակութային օջախների, վայրերի, ստեղծագործությունների, տեղանունների կամ անձնանունների երկու շարքեր (առաջին շարքում ընդգրկվում են վեց (համարակալված է տառերով), իսկ երկրորդում՝ մեկով ավելի (համարակալված է թվերով) բաղադրիչներ), և տրվում է տառերով համարակալված և զուգահեռաբար դատարկ վանդակներ: Դատարկ վանդակներում պետք է լրացնել առաջին շարքի տառի բաղադրիչին համապատասխանող երկրորդ շարքի բաղադրիչի թիվը: Ձևաթղթում պետք է լրացվեն միայն աջ կողմի սյունակի թվերը նույն հերթականությամբ՝ յուրաքանչյուր վանդակում մեկ թիվ գրելով:

8. Պատմական փաստարկների, պնդումների համադրում և խմբավորում

Ըստ կառուցվածքի այս առաջադրանքները երկու տիպի են:

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներում պահանջի ձևակերպումից հետո ներկայացվում է 7-10 պատմական փաստարկների կամ պնդումների շարք, և տրվում է պատասխանի չորս տարբերակ, որոնցից միայն մեկն է ճիշտ:

Կարճ պատասխանով առաջադրանքներում ձևակերպումից հետո ներկայացվում են պատասխանի 7-9 համարակալված տարբերակներ, որոնցից պետք է ընտրել երեք ճիշտ պատասխանի համարները:

Պնդումների փունջը ներկայացվում է հետևյալ կերպ. տրվում են 6 պնդումներ, որոնցից յուրաքանչյուրին պետք է տալ առաջարկվող երեք տեսակի պատասխաններից՝ «Ճիշտ է», «Միսալ է» կամ «Չգիտեմ», մեկը: Այս առաջադրանքից հնարավոր է վաստակել առավելագույնը 6 միավոր:

Ձևաթղթում լրացման կարգը. տվյալ պնդման համարի տակ տրված վանդակներից որևէ մեկում պետք է դնել «X» նշանը:

**ԹԵՍՏԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒՄ ԸՆԴԳՐԿՎՈՂ
ՆՅՈՒԹԸ (բովանդակային դասիչ)**

Թեստում ընդգրկված առաջադրանքները ներառելու են «Հայոց պատմություն» առարկայի 2008 թ. ծրագրի հիման վրա Ա. Մելքոնյանի, Ա. Սիմոնյանի և Ա. Նազարյանի խմբագրությամբ 2014-2016 թթ. լույս տեսած ավագ դպրոցի ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի 10-12-րդ դասարանների դասագրքերում ամփոփված նյութը:

Դասագրքերում կան որոշ վրիպակներ, որոնք ուղղվել են ուղեցույցի «Դասագրքերում նկատված վրիպակներ» հատվածում:

**ՄԱՍ Ա. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄՆ
ՈՒ ՋԱՐԳԱՅՈՒՄԸ**

Հայկական քաղաքակրթության ճևարման պատմաաշխարհագրական պայմանները

Հայոց հայրենիք Հայկական լեռնաշխարհը: Հայաստանի պատմավարչական բաժանումները: Պատմաաշխարհագրական միջավայրի ազդեցությունը Հայոց պատմության վրա:

**ԲԱԺԻՆ 2. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ
ՄԿՁԲՆԱՎՈՐՈՒՄԸ**

Հայոց ծագումնաբանությունը

Հայոց ծագումնաբանության հարցը: Հնդեվրոպական նախահայրենիքը: Հայոց ծագումնաբանության վերաբերյալ ավանդազրույցները:

Հայկական պետական կազմավորումները (Ք. ա. III հազարամյակ - Ք. ա. I հազարամյակի սկիզբը)

Հայկական պետական կազմավորումները Ք.ա. II հազարամյակում և Ք.ա. I հազարամյակի սկզբին: Հայասսա թագավորությունը: Նաիրյան երկրները: Հայկազունների Արարարատյան թագավորությունը:

**ԲԱԺԻՆ 3.
ՀԱՍԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱԳԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Վանի համահայկական թագավորությունը

Վանի թագավորության կազմավորումն ու հզորացումը: Արգիշտի I: Վանի թագավորության առաջացումը: Իշպուհինի գահակալությունը: Թագավորության հզորացումը Մենուայի գահակալության շրջանում: Արգիշտի I:

Վանի տերությունը Սարդուրի II-ի և նրա հաջորդների օրոք: Թագավորության անկումը: Սարդուրի II. Չորս ծովերի տերությունը: Ասորեստանի դիրքերի վերականգնումը: Վանի թագավորությունը Ք.ա. VIII դարի վերջին և Ք.ա. VII դարի առաջին կեսին: Թագավորության թուլացումն ու անկումը:

Վանի թագավորության պետական կարգը և բանակը: Պետական կարգը, հայկական պետականության զարգացումը: Բանակը:

Հայկազուն-Երվանդականների թագավորությունը

Հայաստանը Ք. ա. VII դարավերջից մինչև Ք. ա. 330-ական թվականները: Սկայորդի և Պարույր Հայկազուններ: Հայկազուն-Երվանդականների թագավորությունը Ք. ա. VI դարում: Բեհիսթունյան արձանագրությունը Հայաստանի և հայերի մասին: Հայաստանը Աքեմենյան տերության կազմում:

Հայոց թագավորությունները Բ. ա. 331-201 թվականներին: Ալեքսանդր Մակեդոնացու արշավանքները և Հայաստանի անկախության վերականգնումը: Հայկական թագավորությունները և Սելևկյան տերությունը:

Հայկագուն-Երվանդականների թագավորության պետական կարգը: Պետական կարգը: Թագավորության տարածքը, վարչական *բաժանումը* և *բանակը*:

Մեծ Հայքի Արտաշեսյանների թագավորությունը

Նոր հարստության հիմնումը: Արտաշես I: Արտաշեսի գահակալումը: Հայկական հողերի վերամիավորումը: Մեծ Հայքի միջազգային հեղինակության *ածը*: Արտաշատ մայրաքաղաքի հիմնադրումը: Հողային բարեփոխումը: Ռազմավարչական և այլ բարեփոխումներ:

Հայաստանը աշխարհակալ տերություն: Տիգրան II Մեծ: Տիգրան II-ի գահակալությունը: Հայ-պոնտական դաշինքը և Կասպադովկիայի նվաճումը: Հայ-պարթևական պատերազմը: Ասորիքի գրավումը: Հայկական տերության տարածքը, բնույթը, բնակչությունը: Տիգրանակերտի կառուցումը:

Ռազմաքաղաքական նոր իրադրությունը Առաջավոր Ասիայում: Հռոմեա-պոնտական հակամարտությունը: Հայ-հռոմեական պատերազմի առաջին փուլը: Արածանիի ճակատամարտը: Հայ-հռոմեական պատերազմի երկրորդ փուլը: Արտաշատի պայմանագիրը:

Հայաստանի պայքարն ընդեմ Հռոմի ծավալապաշտական քաղաքականության: Արտավազդ II: Արտավազդ II-ի գահակալությունը: Հռոմեա-պարթևական պատերազմը և Հայաստանը: Անտոնինոսի արշավանքները:

Արտաշեսյան թագավորության անկումը: Արտաշես II: Վերջին Արտաշեսյանները:

Մեծ Հայքի Արշակունյաց թագավորությունը I-III դարերում

Հայաստանը և հռոմեա-պարթևական հակամարտությունը: Տասնամյա պատերազմը, Հռանդեայի պայմանագիրը:

Մեծ Հայքի թագավորությունում Արշակունիների գահակալումը: Տրդատ I Արշակունին՝ Մեծ Հայքի թագավոր: Մանատրուկ: Վաղարշապատ մայրաքաղաքի հիմնադրումը: Մեծ Հայքում Արշակունիների ժառանգական իշխանության հաստատումը:

Մեծ Հայքը III դարում: Հայ-պարսկական և հայ-հռոմեական հարաբերությունները: Տրդատ III Մեծի գահակալումը: Մծբինի հաշտությունը:

ԲԱԺԻՆ 4. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայկական մշակույթը Բ.ա. IX-Բ.ա. III դարերում

Համահայկական առաջին թագավորության հոգևոր մշակույթը:
Պետական կրոնը: Գրային համակարգերը:

Հայկական մշակույթը հելլենիզմի դարաշրջանում

Հելլենիստական դարաշրջանը և Հայաստանը: Հայկական մշակույթի զարգացման առանձնահատկությունները: Հելլենիստական դարաշրջանը և Հայաստանը: Հայոց դիցարանը:

Գիրք, պատմագրությունը, գրականությունը և տոմարը: Հայ հին դպրությունը: Պատմագրությունը և գրականությունը: Տոմարը և օրացույցը:

Արվեստը: Շինարարության զարգացումը և ճարտարապետությունը: Նեմրուքի սրբավայրն ու Գառնիի հուշարձանախումբը:

ՄԱՍ Բ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԻՆ ԴԱՐԵՐՈՒՄ

ԲԱԺԻՆ 1. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒՄԸ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱՐԺԵՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻՆ

Քրիստոնեության հռչակումը պետական կրոն: Ավատատիրության հաստատումը:

Քրիստոնեության հռչակումը պետական կրոն: Հայ առաքելական եկեղեցու հիմնադրումը և քրիստոնեությունը պետականորեն ընդունելու նախադրյալները: Տրդատ III Մեծի գահակալության օրոք Սբ. Գրիգորի գործունեությունը: Հայ առաքելական եկեղեցու նվիրապետության հաստատումը: Ազգային և քրիստոնեականարժեքների ներդաշնակումը: Քրիստոնեության ընդունման պատմական նշանակությունը:

Ավատատիրության հաստատումը Հայաստանում: Ավատատիրական հարաբերությունների ձևավորումը: Ավատատիրական հողատիրության ձևերը: Ավատատիրական աստիճանակարգը: Պետական կառավարման համակարգը: Բանակը: Բնակչությունը:

Արշակունյաց թագավորությունը IV դարում և V դարի սկզբին

Պայքար կենտրոնական իշխանության ուժեղացման համար: Մեծ Հայքի թագավորության վերելքը Տրդատ III Մեծի օրոք: Խոսրով III Կոտակի քաղաքականությունը: Տիրանի գահակալությունը:

Արշակ II և Պապ թագավորների քաղաքականությունը:

Ներքաղաքական իրավիճակը: Արշակ II-ի քաղաքականությունը և պարսկա-հռոմեական պատերազմը: Հայ-պարսկական պատերազմը: Արշակ II-ի և Վասակի դավադրական սպանությունը: Պապ թագավորի գահակալությունը: Պապի բարեփոխումները:

Հայոց Արշակունյաց թագավորության մայրամուտը: Վարազդատի գահակալությունը և Մուշեղ սպարապետի ծրագիրը: Արշակ III-ի գահակալությունը և Մանվել սպարապետը: Հայաստանի պարսկա-հռոմեական բաժանումը և Խոսրով IV-ի միավորիչ ջանքերը: Վռամշապուհի համապետական գործունեությունը: Հայ Արշակունիների հարստության անկումը և դրա հետևանքները:

Հայկական պետականության նախարարական շրջանը

Արևելյան Հայաստանի մարզպանական կարգավիճակը: Վարդանանց պատերազմը: Նախարարական համակարգը: Հայ ժողովրդի վիճակի ծանրացումը: Ապստամբության սկիզբը և ծավալումը: Խաղխաղի ճակատամարտը: Ավարայրի ճակատամարտը: Վարդանանց պատերազմի արդյունքները: Վահան Մամիկոնյանի գլխավորած ապստամբությունը 481-484թթ.: Մարզպանական Հայաստանի քաղաքական իրավիճակը: Ապստամբական պայքարը: Նվարսակի պայմանագիրը:

Հայաստանը VI դարում: Վաչագան Բարեպաշտի թագավորությունը Հայոց Արևելից կողմերում: Քաղաքական իրավիճակը և Գ-վինի 506 թ. ժողովը: Արևմտյան Հայաստանը VԻդ. առաջին կեսին: 571 -572 թթ. ապստամբությունը և պարսկա-բյուզանդական 20-ամյա պատերազմը: Հայաստանի 591 թ. բաժանումը:

Հայաստանը VII դարում: Պարսկա-բյուզանդական պատերազմի վերսկսումը: Հայաստանի քաղաքական վիճակը VII դարի 20-30-ական թթ.: Հայաստանը և արաբների զավթողական պատերազմները: Հայ-արաբական պայմանագիրը: Հայաստանի անկախության վերականգնումը:

Հայ նախարարական համակարգը արաբական խալիֆայության գերիշխանության շրջանում: «Արմինիա» փոխարքայության կազմավորումը: Հակաարաբական ապստամբությունները VIII դարի առաջին կեսին: 774-775թթ. ապստամբությունը: Հայկական իշխանական տների հզորացումը: 850-855 թթ. ապստամբությունը:

ԲԱԺԻՆ 2. ՀԱՅՈՑ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՉԱՐԳԱՑԱԾ ՍԻՋՆԱԴԱՐՈՒՄ

Հայաստանի Բազրատունյաց թագավորությունը

Հայաստանի անկախության վերականգնումը և ամրապնդումը:

Հայկական անկախ պետականության վերականգնման նախադրյալները: Թագավորության վերականգնումը: Աշոտ I Բազրատունի: Երկրի անկախության ամրապնդումը. Սմբատ I, Աշոտ II Երկաթ:

Բազրատունյաց Հայաստանի վերելքը: Պետության բարգավաճումը. Աբաս Բազրատունի, Աշոտ III Ողորմած, Սմբատ II: Անին՝ մայրաքաղաք: Բազրատունյաց թագավորության հզորացումը X դ. վերջին և XI դ. սկզբին. Գագիկ I:

Պետական կարգը: Քաղաքները: Բազրատունյաց թագավորության մասնատումն ու անկումը: Կենտրոնացված պետություն ստեղծելու ջանքերը: Ենթակա թագավորությունների առաջացումը: Բյուզանդիայի նվաճողական քաղաքականությունը: Պայքար պետականության պահպանման համար. Գագիկ II:

Հայոց պետականությունը XI - XIV դարերում

Հայաստանը թյուրք-սելջուկների արշավանքների ժամանակաշրջանում: Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը օտար նվաճողների դեմ (XII-XIV դարեր): Պայքար թյուրք-սելջուկների դեմ: Չաքարյանների իշխանապետությունը Հայաստանում: Իշխանական նոր տները: Մոնղոլական ասպատակությունները: Պայքար թաթար-մոնղոլական տիրապետության դեմ:

Կիլիկյան Հայաստանը

Հայկական պետականության առաջացումը Կիլիկիայում: Հայկական պետականության առաջացման նախադրյալները: Հայկական իշխանությունների առաջացումը: Հայկական պետության առաջացումը Կիլիկիայում. Ռուբեն I:

Կիլիկյան Հայաստանի ամրապնդումը: Հայոց թագավորության վերականգնումը: Պայքար Դաշտային Կիլիկիայի համար: Ռուբինյան իշխանության ընդլայնումը և ամրապնդումը: Քաղաքական իրավիճակը Մերձավոր Արևելքում XII դ. վերջին: Թագավորության հռչակումը. Լևոն II Մեծագործ:

Կիլիկիայի հայկական թագավորությունը XIII-XIV դարերում: Հեթումյան արքայատոհմի հաստատումը: Հայ-մոնղոլական դաշինքը: Կիլիկյան Հայաստանը մոնղոլների և մամլուքների միջև: Կիլիկյան Հայաստանի թուլացումը և անկումը: *Կիլիկյան Հայաստանի պետական կարգը:* Արքունիքը և բանակը:

ԲԱԺԻՆ 3. ՀԱՅՈՑ ԶԱՂԱԲԱԿԻԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՒՇ ՄԻՋՆԱԴԱՐՈՒՄ

Կորուստների և վերականգնումի ժամանակաշրջան (XV դար - XVII դարի առաջին կես)

Հայաստանը XV դարում: Ամենայն հայոց կաթողիկոսության վերահաստատումը Ս. Էջմիածնում: Հայոց եկեղեցու նվիրապետական աթոռները:

Հայաստանը XVI դարում և XVII դարի առաջին կեսին: Քաղաքական դրությունը Մերձավոր Արևելքում XVI դարի սկզբին: Հայաստանը և թուրք-պարսկական պատերազմները: Հայ բնակչության բռնագաղթը:

Հայաստանի ազատագրության համար պայքարի աշխուժացումը: Հայոց թագավորության վերականգնման փորձը Աղթամարում: Հայաստանի ազատագրության պայքարի նոր փուլի սկզբնավորումը: Արցախի, Սյունիքի մեկիբությունները, Ջեյթունի իշխանությունը:

ԲԱԺԻՆ 4. ՄԻՋՆԱԴԱՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՇԱԿՈՒՅԹԸ

Ազգային-քրիստոնեական մշակույթի զարգացումը

Հայ գրերի գյուտը: Մեսրոպ Մաշտոցի պատմական առաքելությունը: Հայ գրերի գյուտը և նշանակությունը: Դպրոցը:

Հայ մշակույթի Ոսկեդարը: Պատմագրություն: Փիլիսոփայություն:

Մշակութային ձեռքբերումները VI-VIII դարերում: Պատմագրություն: Աշխարհագրություն: Տոմար: Արվեստ:

Հայկական մշակույթը X-XIV դարերում

Դպրոցները և համալսարանները: Իրավունքը: Ճարտարապետությունը և քանդակագործությունը: Նկարչությունը:

Մշակույթը դժվարին ժամանակներում (XV դար - XVII դարի առաջին կես)

Տպագրության սկզբնավորումը և զարգացումը: Արվեստը:

**ՄԱՍ Գ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ
ՇՐՋԱՆՈՒՄ**

**ԲԱԺԻՆ 1. ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՐ (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի առաջին կես)**

Ազատագրական շարժումները XVII դ. երկրորդ կեսին և XVIII դարում

Ազատագրական պայքարի նոր փուլը: Շարժման արևմտաեվրոպական կողմնորոշումը: Հակոբ Դ Ձուղայեցի կաթողիկոսի պատվիրակության գործունեությունը: Օրու գործունեությունը Հայաստանի ազատագրության համար:

Ազատագրական զինված պայքարն Արցախում: Ռազմաքաղաքական իրադրությունը Հայաստանում և Այսրկովկասում: Ռուսների Կասպիական արշավանքը: Ռազմական ամրությունները (սղնախներ) Արցախում: Թուրքական զորքերի ներխուժումը Այսրկովկաս: Երևանի հերոսական պաշտպանությունը: Զինված պայքարն Արցախում: Սյունիքի հայկական իշխանությունը: Զինված պայքարի սկիզբը Սյունիքում. Դավիթ բեկ: Սյունիքի հայկական իշխանությունը: Ապստամբության ավարտը:

Զինված պայքարի արդյունքները և Պարսկաստանի նոր քաղաքականությունը: Զինված պայքարի արդյունքները: Հայկական ինքնավարությունը Արցախում. Խամսայի մեկիքություններ:

Ազատագրական պայքարը XVIII դարի կեսերին: Պայքարի գաղութային կենտրոնները: Հովսեփ Էմին. գործունեության նշանակությունը: Մովսես Սարաֆյանի ազատագրական ծրագիրը: Հայաստանի ազատագրության Հյուսիսային ծրագիրը:

Հնդկահայ ազատագրական կենտրոնը: Մադրասի հայրենասիրական խմբակը: «Նոր տետրակ, որ կոչի յորդորակ» և «Ռոբզայթ փառաց» աշխատությունները: Հայաստանի ազատագրության Հարավային (Շահամիր Շահամիրյանի) ծրագիրը:

Հայոց պետականության վերականգնման խնդիրը XIX դարի առաջին կեսին

Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին: Վարչաքաղաքական իրավիճակը: Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման սկիզբը: Հայերը 1804-1813թթ. ռուս-պարսկական պատերազմում: Արևելյան Հայաստանի՝ Ռուսաստանին միացման ավարտը: Հայերի

մասնակցությունը 1826-1828թթ. պատերազմին և նրանց սպասելիքները: Պարսկահպատակ հայերի վերաբնակեցումը: *Արևմտյան Հայաստանը XIX դարի սկզբներին և ռուս-թուրքական պատերազմները*: 1806-1812 թթ. Ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը: 1828-1829թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը, հայերի մասնակցությունը:

Հայաստանը XIX դարի 30-40-ական թվականներին: Հայաստանի ազատագրության նոր ծրագիրը: Հայկական մարզը: Արևմտահայության 1830թ. զանգվածային վերաբնակեցումը: Յարիզմի գաղութային քաղաքականությունը: Արևմտահայությունը 1830-1840 ական թթ.:

ԲԱԺԻՆ 2. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԸԱՐԺՄԱՆ ՎԵՐԵԼՔԸ XIX ԴԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԵՄԻՆ ԵՎ XX ԴԱՐԻ ՄԿԶԲԻՆ: ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

Հայկական հարցի միջազգայնացումը

Արևելյան հարցի սրումը: 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը: Արևելյան հարցը և Դրիմի պատերազմը: 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմի պատճառները և ընթացքը: Պատերազմը Կովկասյան ճակատում:

Հայկական հարցի միջազգայնացումը: Սան Ստեֆանոյի հաշտության պայմանագիրը և Հայկական հարցը: Հայկական հարցը Բեռլինի վեհաժողովում:

Հայ քաղաքական կյանքի վերելքը

Ազգային-հասարակական շարժումները: Արևմտահայերի ազգային սահմանադրությունը: Չեյքունի 1862 թ. ապստամբությունը:

Ազատագրական պայքարի նոր գաղափարախոսությունը: Ազատագրական կազմակերպությունները:

Չինված պայքարի նոր դրսևորումները: Ազատագրական խմբակների ստեղծումը: Ազատագրական կազմակերպությունները 1880-ական թթ.:

Հայ ազգային կուսակցությունները: Արմենական կուսակցություն: Հնչակյան կուսակցություն: Հայ հեղափոխական դաշնակցություն:

Ազատագրական պայքարի զինված փուլը

Ազատագրական պայքարի վերելքը: Հայդուկային շարժումը:

Հայդուկային շարժման առաջացման պատճառները: Հայդուկային պայքարի առաջին քայլերը: Շարժման վերելքը: Հայդուկային շարժումը և կուսակցությունները:

Արևմտահայերի ցեղասպանության թուրքական ծրագրի իրագործման սկիզբը: Արևմտահայերի ցեղասպանության աբդուլհամիդյան ծրագիրը: 1894-1896թթ. զանգվածային կոտորածները:

Ազատագրական պայքարը 1894-1896 թվականներին: Հայկական հարցը և տերությունները: Սասունի 1894 թ. հերոսամարտը: Ջեթունի 1895-1896թթ. ապստամբությունը: Վանի 1896թ. հերոսական ինքնապաշտպանությունը: Մայիսյան բարենորոգումների ծրագիրը: Եվրոպայի նոր միջամտությունները և դրանց հետևանքները:

Հայ ազատագրական շարժումները XX դարի սկզբին

Պայքար ցարիզմի հակահայ քաղաքականության դեմ: Հայ ժողովրդի պայքարը Ռուսաստանի գաղութային քաղաքականության դեմ: Հայ-թաթարական (ադրբեջանական) ընդհարումները: Հայերի պատգամավորական Կենտրոնական ժողովը:

Ազատագրական պայքարը Արևմտյան Հայաստանում XX դարի սկզբին: Ս.Առաքելոց վանքի կռիվը: Սասունի 1904թ. ապստամբությունը:

Երիտթուրքերի հեղաշրջումը և արևմտահայությունը: Երիտթուրքերի հեղաշրջումը: Հայերի ոչնչացման ծրագրի շարունակումը: Պանթյուրքիզմը՝ պետական քաղաքականություն: Հայ ազգային կուսակցությունների դիրքորոշումը:

Հայկական հարցը 1912-1914 թվականներին: Հայկական հարցի վերաբացումը: Դիվանագիտական պայքարը Հայկական հարցի շուրջ: Ռուս-թուրքական համաձայնագիրը:

Հայաստանը և հայ ժողովուրդը Առաջին աշխարհամարտի տարիներին

Առաջին համաշխարհային պատերազմի Կովկասյան ճակատը:

Օսմանյան կայսրության և Ռուսաստանի ռազմաքաղաքական ծրագրերը Մերձավոր Արևելքում: Պատերազմի ընթացքը Կովկասյան ճակատում 1914-1916 թվականներին: Սայքս-Պիկոյի համաձայնագիրը:

Հայ կամավորական շարժումը: Կամավորական շարժման առաջացումը և ծավալումը: Հայկական ջոկատների մասնակցությունը մարտական գործողություններին: Կամավորական ջոկատների վերածումը կանոնավոր զինուժի:

Հայոց Մեծ եղեռնը: Հայերի ցեղասպանությունը՝ երիտթուրքերի պետական ծրագիր: Մեծ եղեռնը: Հայերի ինքնապաշտպանական մարտերը:

Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացի սկիզբը: Մեծ եղեռնի հետևանքները: Տերությունների և միջազգային հանրության վերաբերմունքը: «Ցեղասպանություն» հասկացությունը: Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման առաջին քայլերը:

Հայ ազգային-քաղաքական կյանքի վերելքը 1917 թ. փետրվարյան հեղափոխությունից հետո: Յարիզմի տապալումը և նոր իշխանության ձևավորումը: Ժամանակավոր կառավարությունը և Արևմտյան Հայաստանը: Արևմտահայերի ազգային խորհրդի ստեղծումը: Արևելահայ ազգային խորհրդի ստեղծումը:

Բոլշևիկյան հեղաշրջումը և Հայաստանը: Իրադրությունը Այսրկովկասում և Կովկասյան ճակատում: Արևմտահայ գորամիավորման ստեղծումը:

Բրեստ-Լիտովսկի հաշտությունը և հայկական հողերի բռնակցումը Թուրքիային:

Իրադրությունը Հայաստանում և Այսրկովկասում (1918 թ. հունվար-ապրիլ): Հայկական կանոնավոր զորքի ստեղծումը: Պատերազմի վերսկսումը Կովկասյան ճակատում: Հայկական զորքի վերակազմակերպումը: Անդրկովկասի անջատումը Ռուսաստանից:

1918թ. մայիսյան հերոսամարտերը: Թուրք-անդրկովկասյան պատերազմի վերաճումը թուրք-հայկականի: Մարդարապատի և Բաշ Ապարանի ճակատամարտերը: Գարաքիլիսայի հերոսամարտը: Մայիսյան ճակատամարտերի պատմական նշանակությունը:

ԲԱԺԻՆ 3. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Մշակույթը XVII դարի երկրորդ կեսից և XIX դարի առաջին կեսին

Մշակութային ձեռքբերումները XVII դարի երկրորդ կեսին և XVIII դարում: Առաջին հայ պարբերականը: Պատմագիտությունը: Հայ մշակույթը XIX դարի առաջին կեսին: Դպրոցական կյանքի վերելքը: Գիտությունը և մամուլը: Արվեստը:

XIX դարի երկրորդ կեսի և XX դարի սկզբի մշակութային վերելքը
Բնական և հումանիտար գիտությունների զարգացումը: Բնական գիտությունները: Հայագիտության վերելքը, բանասիրությունը:

Պատմագիտության զարգացումը: Կերպարվեստը: Թատրոնը: Երաժշտությունը:

ՄԱՍ Դ. ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ՇՐՋԱՆ

ԲԱԺԻՆ 1. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երկրի ներքին կյանքը

Հայկական պետականության ձևավորումն ու ամրապնդումը: Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը: Բաթումի պայմանագիրը: Իշխանության մարմինների ստեղծումը: Հայերենը՝ պետական լեզու: Հայաստանի Հանրապետության խորհրդանիշները: Ազգային բանակը:

Սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական կյանքը: Հասարակական-քաղաքական կյանքը:

Երկրի կայունությանը սպառնացող վտանգները: 1920թ. Մայիսյան ապստամբությունը:

Առաջին հանրապետության մշակութային կյանքը:

Հանրապետության միջազգային դրությունը: Հայկական հարցը

Հանրապետության արտաքին կապերը և հարաբերությունները: Հարաբերությունները Քառյակ միության երկրների հետ: Հայ-վրացական հարաբերությունները: Հայ-ադրբեջանական հարաբերությունները:

Հայկական հարցը Փարիզի խաղաղության խորհրդաժողովում:

Սկրի պայմանագիրը: Հայկական պատվիրակությունները Փարիզի խորհրդաժողովում: Միացյալ և անկախ Հայաստանի հռչակումը: Հայկական հարցը Սան Ռեմոյի կոնֆերանսում: Սկրի պայմանագիրը

և Հայաստանը:

Իրադրությունը Կիլիկիայում և կիլիկիահայությունը: Հայկական լեզուները: Կիլիկիահայության դրությունը և ինքնապաշտպանական մարտերը:

Առաջին հանրապետության անկումը

Հայաստանը Խորհրդային Ռուսաստանի և քեմալական Թուրքիայի քաղաքականության ոլորտում: Քեմալական շարժումը և Հայաստանը: Խորհրդային Ռուսաստանի արևելյան քաղաքականությունը: Հայաստանի Հանրապետություն-Խորհրդային Ռուսաստան հարաբերությունները: Քեմալա-բուլշևիկյան համագործակցությունը: Թուրք-հայկական պատերազմը:

Հայաստանի Հանրապետության խորհրդայնացումը: Հայ-ռուսական բանակցությունները Երևանում: Ներքաղաքական ճգնաժամը: Հայաստանի խորհրդայնացումը:

ԲԱՄԻՆ 2. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորհրդային Հայաստանը 1920-1922 թթ.

Խորհրդային իշխանության հաստատումը: Փետրվարյան ապստամբությունը: Կառավարման նոր համակարգի ձևավորումը: «Ռազմական կոմունիզմի» քաղաքականությունը և դրա հետևանքները: Փետրվարյան ապստամբությունը: Անցումը նոր տնտեսական քաղաքականության և արտաքին օգնությունը:

ՀՄԽՀ տարածքային հիմնախնդիրները և արտաքին կապերը:

«Լոռու չեզոք գոտու» և Ջավախքի հիմնախնդիրը: Ջանգեզուրի, Լեռնային Ղարաբաղի և Նախիջևանի հիմնախնդիրը: Հայկական տարածքների հարցը Մոսկվայի և Կարսի 1921թ. պայմանագրերում: Անդրդաշնության ստեղծումը: ԽՍՀՄ-ի կազմավորումը:

ՔԱԺԻՆ 3. ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԽՍՀՄ-Ի ԿԱԶՄՈՒՄ

Սոցիալիստական հասարակության ձևավորումը

Նոր տնտեսական քաղաքականությունը: Արդյունաբերացումը և կոլեկտիվացումը: Նեպո և դրա արդյունքները: Արդյունաբերացումը: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացումը:

Հասարակական-քաղաքական կյանքը: Կոմունիստական կուսակցության մենիշխանության հաստատումը և այլ կուսակցությունների գործունեության արգելումը: Ներկուսակցական պայքարը, անհատի պաշտամունքի ձևավորումը, քաղաքական բռնաճնշումները: Պետության անհանդուրժողական քաղաքականությունը կրոնի և եկեղեցու նկատմամբ:

Հայ ժողովուրդը Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին (1941-1945 թթ.)

Հայ ժողովրդի ներդրումը Մեծ հայրենականում: Գերմանիայի հարձակումը ԽՍՀՄ-ի վրա: Հայկական ազգային դիվիզիաների կազմավորումը և նրանց մարտական ուղին: Հայ ռազմիկների մասնակցությունը մարտական գործողություններին: Պատերազմի հայ հերոսները և զորավարները:

Խորհրդային Հայաստանը հետպատերազմյան տարիներին (1945-1985 թթ.)

Հանրապետության սոցիլ-տնտեսական և քաղաքական դրությունը 1945-1965 թթ.: Հայկական հարցի վերաբացումը միջազգային նոր պայմաններում: Քաղաքական բռնաճնշումների նոր փուլը: Անհատի պաշտամունքի հետևանքների հաղթահարումը: Ազգային ինքնագիտակցության զարթոնքը: Այլախոհությունը Հայաստանում:

Խորհրդային Հայաստանը վերակառուցման տարիներին
Վերակառուցման քաղաքականությունը: Արցախյան շարժումը: Արցախյան շարժման նոր փուլը: Հանրահավաքներ Երևանում: Մում-գափթյան ողբերգությունը: Շարժման հետագա վերելքը: Խորհրդային բանակի և Ադրբեջանի հատուկջոկատայինների գործողությունները ԼՂԻՄ-ում:

Հայաստանի անկախացման գործընթացը: Շրջադարձային փոփոխություններ հանրապետության քաղաքական կյանքում: Հայաստանի անկախության մասին հռչակագիրը: ԽՍՀՄ-ի պահպանման փորձերը: ԽՍՀՄ-ի փլուզումը, ԱՊՀ-ի ստեղծումը:

ԲԱԺԻՆ 4. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՓՈՒԼՈՒՄ

Հայաստանի Հանրապետությունը

Անկախ պետականության կայացման գործընթացը: Հայաստանի Հանրապետության անկախության հռչակումը: ՀՀ Սահմանադրության ընդունումը: Հայոց ազգային բանակի կազմավորումը: Քառօրյա պատերազմը:

Հասարակական-քաղաքական կյանքը: Բազմակուսակցական համակարգի ձևավորումը: Ներքաղաքական զարգացումները 1999-2016 թթ.:

ՀՀ միջազգային դրությունը և արտաքին քաղաքականությունը: Նորանկախ հանրապետության միջազգային ճանաչումը: ՀՀ-ի անդամակցությունը միջազգային կազմակերպություններին: Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը

Անկախության հռչակումը: Արցախյան պատերազմի ծավալումը: Անկախության հռչակումը, պետականության ձևավորումը: Արցախյան պատերազմի ծավալումը: Շուշիի ու Լաչինի ազատագրումը: Պատերազմի հետագա ընթացքը: Ղարաբաղյան բանակի հաղթանակը և զինադադարի կնքումը (1994թ. մայիս): Սփյուռքահայության մասնակցությունը արցախյան պատերազմին:

ԼՂՀ միջազգային դրությունը: Արցախյան հիմնախնդրի բանակցային գործընթացը: Բանակցությունների նոր փուլը:

ԲԱԺԻՆ 5. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌԸ 1920 ԹՎԱԿԱՆԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՍԵՐ ՕՐԵՐԸ

Հայկական Սփյուռքը 1920-1939 թվականներին

Սփյուռքի առաջացումը: Հայկական հարցը և սփյուռքահայությունը: Սփյուռքահայերի հայրենադարձությունը:

Հայկական Սփյուռքը 1946-1991 թվականներին

Հայրենադարձությունը: Սփյուռքահայ կենտրոնները: 1946-1948 թթ. զանգվածային հայրենադարձությունը: 1950-1980-ական թվականների հայրենադարձությունը:

Հասարակական-քաղաքական կյանքը: Սփյուռքահայության պայքարը Հայ Դատի համար պատերազմի ավարտական փուլում: Համաշխարհային հայկական կոնգրեսը: Սփյուռքահայերի հետագա պայքարը Հայկական հարցի լուծման և ցեղասպանության միջազգային ճանաչման համար:

ԲԱԺԻՆ 6. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՁԱՆՈՒՄ

Մշակույթը 1920-1941 թվականներին

Գիտության զարգացումը: Հասարակական գիտությունների զարգացումը: Կիրառական և բնական գիտությունների զարգացումը:

Թատրոնը և կինոարվեստը: Կերպարվեստը և երաժշտությունը: Ծարտարապետությունը:

Մշակույթի վերելքը (1945-1991 թթ.)

Գիտությունը: Գիտությունների ակադեմիան: Գիտահետազոտական կենտրոնները: Կիբեռնետիկայի, էլեկտրոնիկայի զարգացումը: Հայագիտության զարգացումը:

Արվեստը: Երաժշտությունը: Թատրոնը: Կինոն: Կերպարվեստը: Ծարտարապետությունը:

Հայկական մշակույթի արդի վիճակը: Նկարչությունը և քանդակագործությունը: Երաժշտությունը:

Դասագրքերում նկատված վրիպակներ

«Հայոց պատմություն» առարկայի դասագրքերում կան որոշ անճշտություններ և տպագրական սխալներ: Տեղեկացնում ենք, որ պետական ավարտական և միասնական քննությունների քննական թեստերում տվյալ թեմաների ընդգրկման դեպքում ճիշտ պատասխան են համարվելու ոչ թե դասագրքում առկա վրիպակները, այլ ստորև բերված աղյուսակում դրանց ճշգրտված տարբերակները:

10-րդ դասարան

Տպագրված է	Պետք է լինի
Էջ 85, 2-րդ սյունակ, վերևից 10-րդ տող՝ Սանատրուկ II	Սանատրուկ
Էջ 148, 1-ին սյունակ, ներքևից 19-րդ տող՝ 571 թ.	571-572 թթ.

11-րդ դասարան

Տպագրված է	Պետք է լինի
Էջ 81, 2-րդ սյունակ, ներքևից 13-րդ տող՝ դուրս եկան Վանին	դուրս եկան Վանից
Էջ 197, 1-ին սյունակ, վերևից 6-րդ տող՝ 1921 թ. նոյեմբերի 21-ին	1920 թ. նոյեմբերի 21-ին

12-րդ դասարան

Տպագրված է	Պետք է լինի
Էջ 37, 2-րդ սյունակ, վերևից 21-րդ տող՝ 1980 թ. օգոստոսի 16-ին	1989 թ. օգոստոսի 16-ին
Էջ 57, 1-ին սյունակ, ներքևից 6-րդ տող՝ 2015 թ. ապրիլին	2015 թ. փետրվարին

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԻ ՁԵՎԱԹՈՒԴԸ

2019թ. միասնական քննություն
Պատասխանների ձևաթուղթ
Հայոց պատմություն

--	--	--	--	--

ազգանուն _____

անուն _____ հայրանուն _____

անձնական համար

0 3

Թեստ №

1	2	3	4
---	---	---	---

Ա մասնագրություն

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
4	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
1	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
4	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

<p style="text-align: center; font-weight: bold;">Կարճ պատասխանով առաջադրանքներ</p> <p>39 <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>40 <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>41 <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>42 <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p style="text-align: center;">43 <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p style="text-align: center;">Ս Բ Գ Դ Ե</p> <p>44 <input style="width: 30px;" type="text"/></p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">Պարզմանի փոխ</p> <p>45</p> <p>ճիշտ է <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>Միտք է <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>Չգիտեմ <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p style="text-align: center;">1 2 3 4 5 6</p>
--	---

Բ մասնագրություն

Ընտրովի պատասխանով առաջադրանքներ

	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
1	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
4	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

60 <input style="width: 30px;" type="text"/>	63 <input style="width: 30px;" type="text"/>
61 <input style="width: 30px;" type="text"/>	64 <input style="width: 30px;" type="text"/>
62 <input style="width: 30px;" type="text"/>	65 <input style="width: 30px;" type="text"/>
66 <input style="width: 30px;" type="text"/>	67 <input style="width: 30px;" type="text"/>
68 <input style="width: 30px;" type="text"/>	69 <input style="width: 30px;" type="text"/>
69 <input style="width: 30px;" type="text"/>	70 <input style="width: 30px;" type="text"/>

Ս Բ Գ Դ Ե Չ

<p style="text-align: center; font-weight: bold;">Պարզմանի փոխ</p> <p>70</p> <p>ճիշտ է <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>Միտք է <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>Չգիտեմ <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p style="text-align: center;">1 2 3 4 5 6</p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">Ամբողջ ձևաբանում սխալ կղված պատասխանները փոխելու տեղը</p> <p>Ճիշտ է <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>Միտք է <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p>Չգիտեմ <input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p style="text-align: center;">1 2 3 4</p>	<p style="text-align: center; font-weight: bold;">Կարճ պատասխան</p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p> <p><input style="width: 30px;" type="text"/></p>
---	--	---

Վարդգես Ի. սյու համալրող պատմություն

Շահում Լև. քննության կարգիչ:

Հանձնարարվող գրականություն

1. «Հայոց պատմություն», ավագ դպրոցի 10-րդ դասարանի ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի դասագիրք, Խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան և Ա.Նազարյան, «Չանգակ» հրտ., Եր., 2014:

2. «Հայոց պատմություն», ավագ դպրոցի 11-րդ դասարանի ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի դասագիրք, Խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան և Ա. Նազարյան, «Չանգակ» հրտ., Եր., 2015:

3. «Հայոց պատմություն», ավագ դպրոցի 12-րդ դասարանի ընդհանուր և բնագիտամաթեմատիկական հոսքերի դասագիրք, Խմբ.՝ Ա. Մելքոնյան, Ա. Սիմոնյան և Նազարյան, «Չանգակ» հրտ., Եր., 2016: